

פרד"ס לשולחן שבת

אוצרות גזוים מגאונותם וחריפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוטס מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

שב"ק סוכות-וזאת הברכה תשפ"ה גליון 607/608 - שנה י"א - כל הזכויות שמורות ©

סוכות

ביאור המשא ומתן של ר' נחמן עם האשה לגבי הסוכה

בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג-מב) בגמ' סוכה (לא).
איתא ההיא סבתא דאתאי לקמיה דר' נחמן אמרה ליה ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הווי יתבי צווחא ולא אשגח בה ר' נחמן, אמרה ליה, איתתא דהוה ליה לאבוהא שי"ח עבדי צווחא קמייירו ואל אשגחתי בה, (כלו' לאברהם אבינו היו שי"ח עבדים ואני מזרעו ואינכם מקשיבים לי), אמר להו ר' נחמן פעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים.
ואין לגמ' זו שחר.

יש לפרש, הנה צריך להבין מפני מה צעקה עליהם הרי אחר החג יחזירו לה את העצים וי"ל שרצתה את העצים כעת כי רצתה לעשות לה סוכה אלא שזה תלוי אם נשים חייבות בסוכה שהצדק עמה או אינן חייבות וממילא אינה צריכה לעצים בסוכות. לכאורה יש לתלות נידון זה אם נשים חייבות בסוכה או לא במחלוקת ר"א ור"ע האם במדבר ישבו בסוכות ממש או בענני כבוד שאם ישבו בסוכות ממש נשים פטורות ככל מצות עשה שהזמן גרמא ובפרט ע"פ דברי הרוקח שבמדבר ישבו בסוכות כשצרו על ארץ האמורי ונשים הרי לא נלחמות מילא אין צריכות זכר לזה משא"כ אם הסוכה זכר לענני הכבוד אף נשים חייבות כי אף הנשים ישבו בענני כבוד במדבר.

ואיתא בגמ' ב"מ (פו:) בשכר ואברהם הולך עמהם לשלחם זכו בני לעמוד ענן דכתיב וה' הולך לפניהם, אולם יש לתלות זאת שבגמ' נדרים (לב.) נחלקו האם היו לאברהם שי"ח עבדים או שהיה לו רק את אליעזר שהוא בגימטריא שי"ח, אם היה לו רק את אליעזר אזי אליעזר היה צריך לשרת את שרה כדכתב האלשיך והיה מוכרח אברהם ללכת ללוות את המלאכים כדין לויה דלא היה לו את מי לשלוח משא"כ אם היו לו שי"ח עבדים יכל לשלחם ואפ"ה הלך בעצמו לכן מגיע לו שכר שיהיה לבניו עמוד ענן, וממילא אם מגיע לאברהם שכר על הליווי ובשכר זה זכו לענני כבוד וכנגד זה נצטוו בסוכה א"כ נשים חייבות ואם היה לו עבד אחד אין מגיע לו שכר עמוד ענן ולא ישבו ישראל בסוכות זכר לענני כבוד אלא דסוכות ממש היו במדבר וממילא נשים פטורות.

(א.) יש להעיר בזה חדא דאף אם לא מגיע לו שכר עמוד ענן עדיין י"ל דסו"ס ישבו בענני כבוד וזכר לזה עשו סוכות ומנין שאם לא מגיע לו שכר אין הסוכות כנגד ענני כבוד, וביותר קשה דלכא' עמוד ענן לחוד וענני כבוד לחוד וצ"ע.

והשתא נבוא אל המכוון, האשה רצתה את העצים בסוכות לבנות סוכה ור"נ לא השגיח בה דפטורה מסוכה לכן צווחה שלאברהם היו שי"ח עבדים וא"כ מגיע לו שכר על שהלך ללוות את המלאכים ולא שלח את עבדיו וזכר לזה ישבו בענני כבוד וא"כ נשים חייבות ואף בזה לא השגיח ר' נחמן דסובר שהיה לו עבד

אחד וא"כ לא מגיע לו שכר ומה שנצטוו בסוכות זה משם סוכות ממש שהיו להם במדבר וא"כ נשים פטורות.

אלא שעדיין יש להקשות שמא יש לאשה זו בעל ורוצה הסוכה בעבורו שבדאי חייב לזה המשיך ר' נחמן לומר פעיתא היא ופרש"י קולנית וקיי"ל דלאשה קולנית אין כתובה ומצוה לגרשה וא"כ אין לה בעל ולכן אי"צ לפרק את הסוכה וליתן לה העצים דאין לה אלא דמי עצים בלבד.

עדות ביהוסף (אות שער)

מנין לדרוש מש"כ ביום הראשון "ראשון לחשבון העונות"

ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' (ויקרא כג-מ) הטור מביא מהמדרש ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא והלא חמשה עשר הוא אלא ראשון לחשבון עונות.
הקשה הבית יוסף מנין לדרוש מה שכתוב "ראשון" דהוא ראשון לחשבון עונות דילמא כפשוטו דהכונה ביום הראשון של החג (עיי"ש מה שתירץ).

ונראה ליישב שכל מקום שכתוב בתורה ראשון יש אחריו שני או חשבון אחר וכגון כאן לגבי היו"ט שכתוב ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון והיינו דכיון שיש שמיני יש ראשון, וכן בפר' בא כתיב ביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי וגו' (יב-טז), וכן כתיב בראשון בארבע עשר כו' עד האחד ועשרים וגו' (שם יח), משא"כ לגבי מצות נטילת לולב הרי מדא' המצוה רק ביום הראשון ולא אחר כך וא"כ אין אחרי היום הראשון מנין נוסף ועל כן קשה מדוע כתוב ביום הראשון אם אין אחריו מנין יותר ראוי לכתוב ולקחתם לכם בחמשה עשר לחודש השביעי.

ולכן מפרש המדרש דראשון הוא לכם לחשבון העונות שמכאן והילך מתחיל מנין חשבון העונות וממילא שפיר לומר ראשון כי יש אחריו עוד ימים.

ואפשר להוסיף בזה דלמצוות לקחת ד' מינים יש קשר יסודי לחשבון העונות כדאיתא במדרש רבה (פר' אמור פ"ל פ"ו) גזל לולב ומברך עליו סניגור שלו נעשה קטיגור והיינו שאפשר לבוא במצוות נטילת ד' מינים לידי עוון גזל, ובוה יש לפרש הלשון היטב "ולקחתם לכם" דייקא לכם ולא גזול מפני דהוא ראשון לחשבון עונות ויש להזהר בו מן הגזל.

ויש לתמוה על יסודו של הט"ז שלשון ראשון שייך רק כשיש מנין אחריו שהרי בפסח נאמר "ביום הראשון תשבותו" ודעת רבי יהודה בפסחים (כא.) דאין ביעור חמץ אלא בשריפה ושיטת רש"י (פסחים יב. ד"ה שלא) דאחר זמן איסור חמץ השבתתו בכל דבר ולא רק בשריפה א"כ נמצא שכתוב ביום הראשון תשבתו והכונה בשריפה שייך רק בערב פסח ואין מנין אחריו שהרי בימים שאחריו אין דין דוקא בשריפה ואפ"ה כתוב ראשון.

ט"ז (ס' תקפ"א)
סק"א והגהות חכמת שלמה

מדוע לולב הגזול לא יהיה כשר מדין עשה דוחה ל"ת

ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' (ויקרא כג-מ) בגמ' סוכה (כט). איתא לולב הגזול פסול וכן בשאר מינים.

ויש להקשות אמאי לא נימא דעשה של "ולקחתם לכם וגו'" דוחה ל"ת של גזל הרי קי"ל דעשה דוחה ל"ת וי"ל דעשה דבין אדם למקום אינו דוחה ל"ת דבין אדם לחבירו.

ויש להוכיח הכי מהשיטמ"ק בסוף מרובה בעובדא דחסידי שהיה גונח ולא מצאו בו עוון אלא שינק מעז שאסור לגדל בא"י וקשה הא הוי פיקו"נ ותי' השיטמ"ק דאיסור שבין אדם לחבירו לא הותר הרי דחמיר ואף אין דוחה ל"ת.

פרדס יוסף (תחילת בראשית)
בשם כמה אחרונים

כיצד אברהם קיים מצות סוכה דין עבדים בסוכה וביאור עובדא דר' נחמן וריש גלותא

בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג-מב) בגמ' סוכה (לא).

מסופר שר' נחמן ורבנן ישובו בסוכה של ריש גלותא באה אשה וצווחה דזו סוכה גזולה ולא השגיחו בר אמרה להם אני מזרעו של אברהם שהיו לו שי"ח עבדי ואינם משגיחים בי ועדיין לא השגיח בה ואמר שהיא צעקנית דאין לה אלא דמי עצים בלבד.

מעשה זה אומר דרשני, חדא מפני מה לא השגיחו בה ועוד מדוע יחסה עצמה דוקא לאברהם ודוקא למה שהיו לו שי"ח עבדים.

ויש לפרש בזה ובהקדם, בסוף מסכת סופרים איתא שאברהם היה גדול פי ע"ד פעמים מאדם ממוצע ולפי"ז היה קרוב לגובה שלוש מאות אמות ואיתא בגמ' יומא (כח): שאברהם קיים כל התורה וא"כ קיים מצות סוכה, וקשה מאחר וסוכה שהיא גבוהה מכ' אמה פסולה כיצד קיים מצות סוכה הלא סוכתו היתה גבוהה בהרבה מכ' אמה והניחא למ"ד דטעם הפסול משום דלא שלטה בה עינא כאן שלטה עינו של אברהם אך למ"ד דפסולה דאינה עראי קשה.

ויש ליישב דאיתא בגמ' סוכה (ג). שאם יעשה איצטבא שהיא ז' על ז' באמצע גובהה של הסוכה ועל ידי זה מהאיצטבא לסך יש פחות מכ' אמה כשרה כל הסוכה ואף מה שתחת האיצטבא דהוי האיצטבא כפסל היוצא מן הסוכה עיי"ש, ולפי"ז י"ל שאברהם עשה איצטבא שכזו וישב תחתיה והוי סוכה כשרה.

אך קשה דהניחא בדידן ככה"ג כשרה כי יכול אדם לישב באיצטבא והוי פחות מכ' אמה משם לסך משא"כ אצל אברהם אי"ז ראוי לשיבה דאברהם עצמו לא יכל לישב שם ואין לו אדם אחר שיכול לישב שם דעבדיו פטורים מן הסוכה וא"כ שאי"ז ראוי לשיבה שוב הוי סוכה פסולה.

אלא שיש לדון בהא דעבדים פטורים מן הסוכה שבגמ' סוכה (ב): מבואר כך ופרש"י דילפי' זאת לה לה מאשה וקשה דתוס' בב"ק (פח. ד"ה יהא) כתבו דמגז"ש לה לה מאשה ילפי' רק לחומרא כלו' להחמיר על העבד ולעשותו כישראל אבל לא ילפינן לקולא וכיצד הכא ילפינן לקולא לפוטרו מסוכה.

ויש ליישב שבאמת בהא דעבד פטור מסוכה איכא אף חומרא שבגמ' מבואר שסוכה גזולה רבנן הכשירוה דאין קרקע נגזלת ואע"פ שהסך תלוש הוא ונגזל מ"מ איכא תקנת השבים שאם תצריכו לפרק ולהשיב הגזילה ימנע מלעשות תשובה ואע"פ שאין כ"כ טרחא לסתור סוכתו דאי"ז דירה ממש אלא עראי מ"מ מה שהוא מצוה מחשיבה כקבע ואיכא תקנת השבים ולפי"ז אחרי סוכות דאי"ז מצוה הדר דינא דאי"ז טירחא וליכא לתקנת השבים וצריך לפרק ולהשיב מה שגזל, ומעתה במי שפטור מסוכה אף בשבעת ימי החג ליכא לטעמא דהמצוה מחשיבה הסוכה כקבועה וליכא תקנת השבים ויצטרך לפרקה בחג ולהחזיר מה שגזל, והנה לעבד הרי אין ממון כי מה שקנה עבד קנה רבו וכן

אין לי קנין וא"כ כשיושב בסוכה לעולם אי"ז שלו והוי כגזולה ומעתה אם חייב בסוכה הרי דיש לו תקנת השבים ויוצא בסוכה שאינה שלו ואם פטור לית ליה תקנת השבים ואינו יוצא בה, ומעתה אחר דדורשים לה לה מאשה שעבד פטור תו לית ליה תקנת השבים ולא יוצא בסוכה גזולה הרי שמה שלומדים גז"ש מאשה הוי חומרא לעבד ושפיר ללמוד גז"ש מאשה.

אלא שדעת כמה מהאחרונים שהדין שמה שקנה עבד קנה רבו נאמר רק בממון שקנה אחר שנעשה עבד אבל ממון שהיה לו קודם שנעשה עבד נשאר שלו וא"כ בעבד שיש לו ממון מקודם שנעשה עבד יש לו היכי תימצא לעשות סוכה משלו שאינה גזולה ולגביו הדרשה של לה לה מאשה זה קולא שפוטרת אותו ממצות סוכה ולגביו לא דרשינן הכי וחייב בסוכה.

ואחר הקדמות אלו נבוא אל המכוון, אותה אשה צווחה שלאברהם היו שי"ח עבדים והבינה כפשוטו וא"כ בודאי היו עבדים אלו ילידי ביתו ולא מקנת כסף ולא יתכן שהיה לה ממון מקודם שהיו עבדים שהרי נולדו אצלו ולגביהם הדרשה לה לה מאשה היא חומרא שאין להם תקנת השבים וצריכים לפרק הסוכה ושפיר ילפינן מאשה שפטורים מהסוכה וא"כ קשה כיצד קיים אברהם מצוות סוכה הרי ליכא למימר שעשה איצטבא דהוא לא יכל לישב שם ועבדיו נמי לא יכלו כי פטורים מן הסוכה. ומכאן קושיא זו רצתה לומר האשה שבסוכה לא נאמר דין תקנת השבים כי אין טורח לפרקה וא"כ ליכא למילף לה לה מאשה לפטור עבדים דהוי קולא וליכא חומרא דלעבדים אין תקנת השבים כי אף לשאר אינשי אין תקנת השבים וא"כ שפיר דעבדים חייבים ויכל אברהם לעשות איצטבא ולהושיב שם את עבדו וקיים מצות סוכה.

וממילא הוכיחה להם האשה שבסוכה אין תקנת השבים וצריכים הם לפרק את הסוכה.

ועל כך דחה ר' נחמן שלא היו לו שי"ח עבדים אלא אליעזר ואליעזר לא היה יליד ביתו אלא מקנת כספו ושייך שהיה לו כסף מקודם שנעשה עבד ועבד שכזה שייך שיש לו סוכה ואצלו א"א ללמוד לה לה מאשה לפוטרו דהוי רק קולא שפטור ואין חומרא דתקנת השבים כי יש לו סוכה משלו וחייב בסוכה ושפיר לומר דהוא ישב בסוכה של אברהם באיצטבא והוי סוכה כשרה.

ולפי"ז יש תקנת השבים בסוכה ורק בעבדים אין והוי חומרא ואפשר ללמוד שעבד פטור מסוכה ואפ"ה לאברהם היה עבד שישב בסוכה שלעבדו היה כסף קודם שנעשה עבדו ויכל לעשות סוכה משלו ולגביו ליכא חומרא בגז"ש דלה לה לכן לגביו לא דרשינן לה לה לפוטרו מסוכה, וזה שסיים ר"נ דממילא אין לה אלא דמי עצים כי באמת יש תקנת השבים בסוכה.

בעל האבני נזר
(חוברת מוריה שנה כ"ד
י"ב עמ' נג)

אף העוסק במצוה קיומית פטור מן המצוה

בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג-מב) בגמ' סוכה (י). איתא ר"ח ורבה בר רב הונא איקלעו לבי ריש גלותא כו' אמרו אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין מן הסוכה ופרש"י שלוחי מצוה אנן להקביל פני ראש הגולה דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל.

והקשה המצפה איתן הרי המצוה להקביל פני רבו ברגל היא מדברי קבלה דנלמד מקרא דלא חודש היום ולא שבת ובר"פ (פ"ב דשבת) מוכח שלא דוחים מצות עשה דאורייתא אפי' בשב ואלא תעשה משום קיום מצוה דרבנן וכיצד א"כ מצוה דהקבלת פני רבו ברגל תדחה מצות סוכה.

ונראה לומר בזה חידוש שאכן אין חיוב מדאו' להקבל פני רבו ברגל ברם כשמקביל פני רבו מקיים מצות עשה דאורייתא של כיבוד רבו ושל והדרת פני זקן וא"כ שפיר שנפטר ממצות סוכה

טעם הקדמת דין הלולב לדין הסוכה

ולקחתם לכם וגו' (כג מ) בתורה הוקדם ענין הלולב לענין הסוכה.

ויש לתמוה דלכא' יש להקדים דין הסוכה שנוהגת בין ביום ובין בלילה משא"כ הלולב נוהג רק ביום.

ויש ליישב שבתורה נאמר קודם לכן דין קרבנות בית המקדש וללולב יש שייכות לבית המקדש שהרי מצותו במקדש כל שבעה בשונה מבגבולין שמצותו כל ששה משא"כ לסוכה אין שייכות כלל לבית המקדש לכן הוקדם הלולב.

(א.ה) - ונראה עפ"י ליישב קושיא שהקשו מדוע במשניות סידר רבי הפוך מהתורה שתחילה כתב דיני הסוכה ואח"כ דיני הלולב, ולהנ"ל נראה ליישב בב' סגנונות.

א. הרי מצד עצם הדינים יש להקדים סוכה שנוהגת ביום ובלילה בשונה מלולב שנוהג רק ביום ורק שהתורה הקדימה הלולב כי נסמך לענין הקרבנות אך במשניות אין מסכת סוכה סמוכה לדיני הקרבנות א"כ הדר דינא דסוכה קודמת ללולב.

ב. עוד י"ל מעין זה, רבי סידר המשניות אחר שנחרב הבית וא"כ הלולב נוהג רק ששה ואף זה מדרבנן שמדאורייתא נוהג רק ביום הראשון והסוכה נוהגת כל שבעה מדאורייתא ונוהגת בין ביום ובין בלילה לכן הקדים דיני הסוכה).

טעמא דקרא (אמור)

ר"א ור"ע נחלקו בסוכת השותפין

בסוכות תשבו שבעת ימים כי בסוכות הושבתי את בני' (ויקרא כג-מב) בגמ' סוכה (יא) נחלקו ר' עקיבא ורבי אליעזר ר"א אומר דאין הכונה לסוכות ממש אלא לענני הכבוד ור"ע אומר סוכות ממש.

ויתכן לפרש פלוגתתם שהנה יש דין שלא נזכר בגמ' אך הריב"ש בתשובה דן בו והוא האם סוכת השותפין כשרה ועי' בב"י (או"ח סי' תרל"א) שהביאו.

ויתכן שבוה פליגי דר"א ס"ל שישבו בענני כבוד והרי היו יושבים ביחד וזכר לזה עושים סוכות וא"כ אף בסוכה אפשר לשבת כמה בסוכה אחת והיינו דסוכת השותפין כשרה, ור"ע ס"ל שסוכת השותפין פסולה וא"כ הוצרך כל אחד מישראל לשבת בסוכה משלו לכן פירש שאף שם הושיבם הקב"ה בסוכות ממש כל אחד בסוכה משלו.

ברכת טוב (פר' אמור)

סיבה שסוכה שבוע לכפר על כל השנה

בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג מב) בילקוט פר' אמור (רמז תרכ"ג) איתא דהסוכה מכפרת כגלות ע"י שגולים מבתיהם לסוכות, נמצא שבכל שנה יש גלות של שבוע, ויש לפרש דהחשבון בזה מדוקדק טובא.

בחז"ל איתא שגלות מכפרת כגהינום כי מצינו שהקב"ה נתן לאברהם אבינו בחירה בין שיעבוד מלכויות שהוא גלות לגיהנום, ואיתא בחז"ל דין רשעים בגיהנום י"ב חודש והנה השנים שעליהם ראוי אדם להיענש בדיני שמים הוא חמישים שנה כדאיתא בגמ' שבת (פט) במשא ומתן שעשה יצחק עם הקב"ה דשנות האדם שבעים שנה דל עשרים דלא אענשת עליהו הרי חמישים שנה ומהם הפחת כ"ה שנים של לילות ומהכ"ה שנשארו הפחת י"ב ומחצה של אכילה ושתייה וכדו' הרי י"ב שנים ומחצה, הרי שיש נ' שנה שראויים לעונש ומתוכם יש י"ב שנה ומחצה של חטאים ועליהם יש שנה גיהנום דהיינו י"ב חודש כנגד י"ב ומחצה שנה.

דהוא עוסק במצוה דאו', והיינו שאכן מצד המצוה של הקבלת פני רבו אין הסוכה נדחית אך מפני המצות כבוד רבו והדרת פני זקן נדחית, ואע"פ שמצוות אלו הינם קיומיות ולא חיוביות כבר נתבאר בגמ' סוכה (כו:) בהדיא שאף כותבי סת"ם פטורים מסוכה למרות שהכתיבה היא מצוה קיומית הרי שאף מצוה קיומית פוטרת.

וע"פ יסוד זה יש ליישב עוד מה שהקשה הצ"ח בברכות בהא דסתמו הפוסקים שחתן פטור מקריאת שמע משום עוסק במצוה והקשה דהיה להם לחלק בין אם כבר קיים מצות פירה ורביה לבין אם לא קיים שרק אם לא קיים חשיב עוסק במצוה ופטור מק"ש אבל אם קיים כבר שוב ליכא מדאו' חיוב לישא אשה ואינו פטור, ולפמשנ"ת יש ליישב דאף אם קיים פו"ר פטור דאה"נ כשקיים פו"ר אינו חייב לישא אשה אבל ודאי אם נושא אשה מקיים בזה מצוה דאורייתא והרי שכשנושא אשה מקיים בפועל מ"ע קיומית וחשיב עוסק במצוה פטור מן המצוה לכן בכל גונא פטור מקריאת שמע ולכן לא חלקו הפוסקים בין קיים פו"ר ללא קיים.

עמק ברכה
(סוכה אות טז)

איך אפשר ללמוד דין סוכה להתיר עגונה

בסוכות תשבו שבת ימים (ויקרא כג-מב) הגר"ח מולאזין כתב ברוח חיים (פ"ה מ"ב) ע"ד חז"ל הפוך בה והפוך בה דכולה בה שכל התורה אפשר לבלולה וללמוד מדבר לדבר למשל מדין סוכה ללמוד להתיר עגונה עיי"ש בארוכה.

ונלאו חכמי התורה לעמוד על כוונתו איך אפשר ללמוד מדין סוכה להתיר עגונה.

ויש לפרש זאת ע"פ דברי הגמ' בב"ב (קסב:), אמר חזקיה מילאהו לגט בחתימת קרובים כשר ואל תתמה שהרי אויר סוכה פוסל בשלושה סכך פסול פוסל בארבעה, כלו' אם חתמו ב' עדים כשרים ובשאר המקום השאיר חלק הגט פסול ואם מילא המקום החלק בחתימת קרובים כשר, ועל פלא זה כיצד עדים פסולים עדיף מהשארת מקום חלק אמרה הגמ' אל תתמה שכבר מצאנו כך בסוכה שאם בחלק מהסכך השאיר אויר ג' טפחים פסולה ואם הניח סיכוך המקבל טומאה של ג' טפחים לא נפסל ורק בד' טפחים נפסל הרי שדבר פסול עדיף משאינו פסול, וא"כ אתי שפיר דאפשר מדין זה שנאמר בסוכה להכריע על כשרות גט וממילא להתיר עגונה.

טעמא דקרא
(ריש משלי)

הסיבה שביוה"כ וסוכות כתוב "אך"

אך בעשור לחודש כו' אך בחמשה עשר וגו' (כג כז) ביוה"כ ובסוכות נאמר בתורה בתחילת הענין אך משא"כ בשאר מועדים לא נאמר אך, וצריך טעם לזה ועי' בחז"ל מה שדרשו בזה.

ולפי פשוטו בביאור המקראות יש טעם פשוט לזה, בחודש תשרי יש ג' רגלים ויש חילוק בהם שבראש השנה יש מצוה לאכול ולשתות למרות שהוא רגל ואח"כ סוכות דהוא נמי רגל ובו יש מצוה אכילה ושתייה.

וכיון שהרגלים הללו באותו חודש וסמוכים זה לזה מדגישה תורה כך, תחילה אומרת דין ר"ה שבו יש דין אכילה ושתייה ואח"כ מביאה דין יוה"כ וכותבת בו "אך" כלו' אך ביוה"כ אע"פ שהוא רגל הוא אינו כר"ה ובו אסור לאכול ולשתות אלא יש דין וענייתם את נפשותיכם ואח"כ כותבת תורה דין סוכות ושוב כותבת "אך" כלו' אך סוכות אע"פ שהוא רגל כיוה"כ מ"מ אין בו דין כביוה"כ של עינוי נפש אלא יש בו דין אכילה ושתייה.

טעמא דקרא (אמור)

מדוע המתין משה מלהתיר נדריו של יהודה עד יום מותו

וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה וגו' (לג ז) פרש"י
כל מ' שנה שהיו במדבר היה יהודה מנודה וכעת כשבירכו משה קודם מיתתו ביקש מהקב"ה שיתיר נידויו.
ויש להקשות מדוע המתין משה עם בקשה זו עד יום מותו ולא ביקש כבר קודם לכן שיתיר נידויו.

ויש ליישב ע"פ המסופר בגמ' מו"ק (יז.) שהיה צורבא מדרבנן שרב יהודה נידה אותו כשמת רב יהודה בא אותו מנודה לבית המדרש שיתירו נידויו ואמרו לו אין כאן חכם כדרגת רב יהודה שיכול להתיר נידויו ואמרו לו שילך לפני רבי שיכול להתיר לו, הרי בזה שבשביל להתיר הנידוי צריך מישהו כדרגת מי שעשה את הנידוי.

והנה מי שגרם הנידוי ליהודה זה דברי עצמו שנידה עצמו על שחטא לאביו ומשה רבינו הרי היה עניו מכל אדם וחשב שאינו כדרגת המנדה ואינו יכול להתיר הנדר לכן עד יום מותו לא התיר הנדר, אבל ביום מותו שזכה להיקראות איש האלוקים כדכתיב "אשר ברך משה איש האלוקים" וזכה להיקרא "עבד ה'" כדכתיב "וימת שם משה עבד ה'" כעת הרגיש שהגיע לדרגת המנדה ולכן ביום מותו מיד התיר נדרו.

צפנת פענח

מדוע לוי ראוי ביותר להורות דינים

האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר כו' יורו משפטיך ליעקב (לג ט-י) ופרש"י שראויין שבט לוי להורות דינים.

תחילה משבח שבט לוי על שאחר חטא העגל הרגו את המחוייבים מיתה והרגו אף את קרוביהם בלא לישא פנים לזה בירכם שהם ראויין להורות ולדון.

ויש לפרש הסמיכות, שבדיינים נאמר "לא תכירו פנים במשפט" ומאחר ושבט לוי לא הכיר פנים במשפט הרי שהם הראויים ביותר לדון ולהורות לישראל.

תוספת ברכה

ענין משפט ליעקב וענין תורה לישראל

יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל (לג י) צריך להבין מדוע דייקא משפטיך ליעקב ותורתך לישראל.

ויש לפרש, ידוע מה שכתבו חז"ל ששם יעקב מכוון לפשוטים שבעם ישראל ושם ישראל מכוון לאנשי מעלה שבישראל כדכתיב "כי שרית", ויש לפרש זאת דשם יעקב הוא מלשון "עקב" והיינו הפחות והתחתית שבאדם ושם ישראל מלשון שררה.

והנה יש חילוק בין משפטים לתורה דמשפטים היינו משפטים ממוניים וריבים שבין אדם לחבירו ואילו תורה היינו עסק התורה. העם הנחות פעמים הרבה שיש לו ענינים משפטיים שמקורם בשקר וגניבה משא"כ למורמים מעם שעוסקים בתורה שמיישרת אורחותיו של אדם אין שיג ושיח בענינים אלו.

ועפ"י אתי שפיר דקרא דייק וקאמר "יורו משפטיך ליעקב" דמשפטיך היינו ענינים ממוניים ואותם יורו בעיקר ליעקב ר"ל לשאר העם הנכלל בשם יעקב דנחות דרגתו, משא"כ "ותורתך לישראל" ר"ל את התורה שהיא מיישר אורחות האדם אותה יורו לישראל ר"ל לאותם מורמים מעם המכוונים בשם ישראל.

תוספת ברכה

ומעתה צא וחשב על דרך זו שבשנה יש נ' שבועות דל כ"ה שבועות של לילות הרי כ"ה שבועות הפחת מהם מחצה של אכילה ושתה וכדו' נשארו י"ב ומחצה שבועות של חטאים, והרי כנ"ל מתוך נ' שבועות שראויות להעניש יש י"ב ומחצה שבועות של חטאים שעליהם ראוי להעניש ואם על י"ב ומחצה שנים יש עונש שנה על י"ב ומחצה שבועות יש שבוע של עונש וכיון שהגלות שווה לגהינום נתן הקב"ה מצות סוכה שבוע שזו גלות כך שכל שנה יש שבוע גלות שמכפרת על כל השנה.

ברכת טוב (פר' אמור)

וזאת הברכה

המעלה שבפסוק תורה צוה כו' מורשה

תורה צוה לנו משה מורשה וגו' (לג ד) בגמ' סוכה (מב.) ת"ר קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, ותורה זה הפסוק תורה צוה לנו משה מורשה עיי"ש.

וקשה מדוע אמרו חז"ל דהכונה דוקא לפסוק זה שמוזכרת בו המילה תורה הלא יש עוד פסוקים שמוזכר בהם תורה כגון "הואיל משה באר את התורה" שבפר' דברים וכגון "וזאת התורה אשר שם משה וגו'" שבפר' ואתחנן.

ויש ליישב שבכל הפסוקים שכתוב תורה יש לפרש דקאי על גדולים שחייבים בלימוד תורה אך אינם מכוונים על קטנים שעדיין לא מחוייבים בלימוד תורה משא"כ הפסוק תורה צוה כו' מורשה נראה שמוכח ממנו דקאי אף על קטנים, שהרי בפסוק זה הושוותה התורה לירושה ובירושה הדין אב שמת כל בניו יורשים אותו ואפילו הקטנים ה"ה דהתורה שייכת אף לקטנים והם נמי חייבים בה.

לכן בדוקא אמרו חז"ל שמלמדו פסוק זה דפסוק זה מוכח דקטנים נמי חייבים בתורה.

תוספת ברכה

מהו יחי ראובן ומהו וזאת ליהודה, ומדוע הוקדם

יהודה ללוי

יחי ראובן ואל ימות כו' וזאת ליהודה כו' וללוי אמר וגו' (לג ו-ח) יש להקשות מהו לשון "יחי ראובן" דלא מצינו ברכה שכזו אצל שאר השבטים, עוד יל"ע מהו "וזאת ליהודה" שבכל השבטים לא מצינו ברכה שכזו, וכן יל"ע מדוע הוקדם יהודה ללוי למרות שלוי גדול ממנו.

ויש ליישב, הרי אצל ראובן מצינו שציער את אביו בענין בלהה שהעביר מיתת אביו מבלהה ללאה וגבי כבוד אב נאמר בתורה למען יאריכון ימים ומשמע שמי שמצער אביו ואמו ח"ו יקצרו ימיו, ויעקב אמר לראובן פחו כמים אז חללת וגו' וא"כ סלקא דעתך דיקצרו ימיו של ראובן לזה ברכו דוקא "יחי ראובן".

והנה אצל יהודה גם מצאנו שציער את אביו מפני שהרעיון לשלוח ליעקב את הכתנות פסים טבולה בדם היה של יהודה הרי שעל ידו נגרם צער לאביו וא"כ אף יהודה צריך ברכה על אריכות ימים לכן אמר לו "וזאת ליהודה" ר"ל דברכה זאת של יחי ראובן תהיה אף ליהודה שנצרכת אף לו.

ובזה מיושב נמי מה שהוקדם יהודה ללוי שהרי צריך להסמיק יהודה לראובן כדי שהברכה של "יחי" תהיה אף ליהודה כאומרו "וזאת ליהודה" לכן לא יכלה תורה להרחיק ברכותיהם זו מזו ולהכניס באמצע את ברכת לוי.

תוספת ברכה